

Проектозаконът за адвокатурата и правният статус на адвокатите и помощник-адвокатите

Галин Андонов

Процесът на изграждане на гражданско общество в България и промените в съдебната система налагат съответни промени в Закона за адвокатурата. Действащият закон е в сила от 1991г. и въпреки неколкотократно изменения и допълнения се нуждае от радикална промяна. Тя би трябвало да бъде осъществена в контекста и в съответствие с задълженията, поети от България в процеса на реципиране на правото на Европейския съюз.

В контекста на изложеното, предмет на статията са някои аспекти на обсъждания, от адвокатските съвети по места, проектозакон за адвокатурата, предложен от Висшия адвокатски съвет.

В изготвянето на този най-нов проект, са участвали 30 юристи, сред които са: председателят на Висшия адвокатски съвет Траян Марковски, Румен Гарчев, Александър Караминков, Тодор Бурилков, Светлана Байчева, Снежана Ставрева, Даниела Доковска. Пълният текст на проекта може да бъде намерен на интернет страницата на Софийска адвокатска колегия, на адрес: <http://www.sak.applet-bg.com/>.

И. Съгласно член 3, точка 4 във връзка с чл.7, ал.3 от проектозакона:

*„Чл. 3. Всеки дееспособен български гражданин може да стане адвокат, ако отговаря на следните условия:
4. да е издържал успешно предвидения изпит за приемане като адвокат. Вариант: освен ако с този закон е освободен от полагането на такъв изпит;“*

Според член 7, ал.3: *„изпитът е писмен по гражданско и наказателно право,*

кандидатите, издържали писмения изпит, се допускат до усетен изпит по гражданско, наказателно и административно право и съответните процеси.

В цитираните текстове прави впечатление дублирането на държавните и на практико-теоритичния изпит, чрез въвеждането на нови 8 изпита, еквивалентни по материя на държавните. Този подход налага извода, че законодателят negliжира държавната подготовка. Ако този изпит стане факт, както например в Русия, той би се превърнал в генератор на корупция. Такова разрешение на нещата би дало твърде големи правомощия на Адвокатурата, която ще се превърне в ограничаващ фактор за упражняването на адвокатската професия. В разглеждания аспект е възможна аналогия с Лекарския съюз и със Съюза на стоматолозите. Членството в тях, за съответните специалисти, също е задължително, за да упражняват дейност, но няма други изисквания, освен минималното – диплома за висше медицинско образование.

Що се отнася до възможния вариант, цитиран по-горе – никъде в проектозаконна не е предвидена възможност и процедура за освобождаване от полагането на такъв изпит. Считам, че тази хипотеза трябва да бъде прецизирана и детайлизирана въз основа на строги обективни критерии (например – определен успех от следването или държавните изпити, наличието на минимум 3-годишен стаж като магистрат). При повторно вписване също не би трябвало да има нов изпит, ако отписването се е дължало например на преминаване на изборна длъжност или на работа по трудов договор.

II. Относно невъзможността, юристи, осъждани за тежко умишлено престъпление от общ характер, да бъдат адвокати

Текстът на проектозакона гласи:

„Чл.4, т.1 Не може да бъде адвокат осъденият като пълнолетен за тежко умишлено престъпление от общ характер, независимо от реабилитацията“

Тази разпоредба е създадена в контекста на нарастналата обществена нетърпимост към престъпността и от тази гледна точка изглежда напълно логична. Съставителите, на този текст са въздигнали в пречка за упражняването на адвокатската професия, осъждането за тежко умишлено престъпление от общ характер. Според мен е налице градация на правната мисъл, в сравнение с предишния вариант на проекта (който отново беше дело на ВАдв.С и можеше да се намери на интернет страницата на МП), където беше визирано умишлено престъпление от общ характер, без да е нужно то да бъде „тежко“.

Все пак, при окончателната преценка на чл.4, т.1 от текста на проектозакона, законодателят би могъл да отчете по-пълно спецификата на адвокатската професия.

Адвокатът, при упражняване на своята дейност, нерядко се конфронтира с представители на Прокуратурата и съдебните органи. Понякога тази конфронтация не остава само в рамките на процеса. Ето защо не би могла да се игнорира хипотезата за тенденционно повдигане на обвинения и дори осъждане, с цел професионално елиминиране или дискредитиране на „неудобни“ адвокати. При условията на посттоталитарна държава, съчетани с изключителни правомощия на Прокуратурата и немалко данни за злоупотреба с тези правомощия, такава възможност не би следвало да се поощрява законодателно.

От гледна точка на прилаганите в съдебната практика критерии за спра-

ведливост, това законодателно решение изглежда твърде строго.

Разпоредбата на чл.4, т.1 in fine от проектозакона, с която се игнорира действието на реабилитацията, също поглежда на критична оценка, въпреки, че чл.85 НК предвижда възможност със закон или указ нейното действие да бъде елиминирано.

В целия Наказателен кодекс е заложена идеята за диференциация на наказанието съобразно спецификата на деянието и личността на дееца. Настоящият проектозакон „бяга“ от такава диференциация.

Същността на реабилитацията е в това, че след изтърпяване на наказанието и след изтичане на определен в закона срок, лицето се счита за неосъждано. Тази презумпция е оборима, с цел да бъде съхранен общественият интерес в особени случаи. В разглеждания аспект придаването на правно значение на факт, който не съществува в правния мир поради заличаване на осъждането, е неоправдано влошаване на правния статус на вече изтърпелия наказанието. Въз основа на изложеното считам за уместно да отпадне ограничението реабилитирани лица да не могат да бъдат адвокати.

III. Проблемата относно разпоредбите на чл.15 от Проектозакона за адвокатурата, визиращи статуса на помощник – адвоката, разкрива няколко спорни момента:

„Чл. 15, ал.1. Лице, с юридически стаж под три години, което отговаря на изискванията по чл. 3, т. 1 и 3-10 и за което няма пречките по чл. 4 може да бъде прието като помощник-адвокат по реда по чл.5.

ал.2. Помощник-адвокатът упражнява адвокатска дейност под ръководството на патрон с повече от десет годишна адвокатска практика или в адвокатско дружество, в което членува поне един адвокат с такава практика. Пред съд

помощник-адвокатът може да се явява само с патрона си или с адвокат от дружеството с повече от десет годишна адвокатска практика. Патронът или дружеството са длъжни да му осигуряват работа и възнаграждение ал. 3. Патронът или адвокаткото дружество осигуряват на помощник-адвоката работа и възнаграждение.

ал.4. Помощник-адвокатът е длъжен да завърши успешно курсове за квалификация по ред и програма, установени с наредба на Висшия адвокатски съвет.

ал.5. След навършване на тригодишен стаж помощник-адвокатът може да кандидатства на общо основание за приемане като адвокат.“

1. Явна фактическа грешка се забелязва в разпоредбата на чл. 15, ал.1: „което отговаря на изискванията по чл. 3, т. 1 и 3-10“.

Въпросният член 3 няма точки 6, 7, 8, 9 и 10.

2. Друг въпрос, произтичащ от цитирания текст, е дали приемането на помощник – адвоката по реда на чл.5 (реда за адвокат), означава, че и помощник – адвоката трябва да полага „адвокатския изпит“. При буквално тълкуване на разпоредбата се стига до положителен отговор на този въпрос. Но това води до парадокса да се полага „адвокатски изпит“, за да се стане помощник – адвокат, и след навършване на 3-те години стаж, като помощник – адвокат, отново да се полагат същите 8 изпита, за да се стане адвокат.

3. Член 15, ал.2, изр.1

Съгласно този текст, помощник-адвокатът упражнява адвокатска дейност под ръководството на патрон с повече от десетгодишна адвокатска практика или в адвокатско дружество, в което членува поне един адвокат с такава практика.

Практическият въпрос, произтичащ от този текст, е дали ще бъдат дос-

татъчно адвокатите, отговарящи на изискването да притежават над 10 години стаж по специалността, спрямо значителния брой на завършиващите студенти. При отговора на този въпрос следва да бъде отчетен фактът, че до 1989 година, приемът на студенти-юристи беше значително по-малък. Първият випуск от прависти, започнали обучението си след известната либерализация на висшето образование през 1989г. (засегнала преди всичко броя на приеманите студенти и реда за придобиване на квалификацията „юрист“), към момента на влизане в сила на обсъждания законопроект, ще има 8 год. стаж. Това означава, че те няма да могат да приемат за обучение, в съответствие с изискването на чл.15 от проектозакона, помощник-адвокати.

Поради изложеното намирам за по-рационално да се намали законоустановеният стаж на адвоката-патрон от 10 на 5-7 години.

4. Член 15, ал.2, изр.2, разгледан във връзка с изложеното в горната точка, не отчита случаите на физическа невъзможност на адвоката-патрон да се явява както на своите дела, така и на делата на помощник-адвокатите. Това би довело до още една причина за отлагане на дела, което, от гледна точка на обществен интерес от бързо правораздаване, би било крайно нежелателно.

V. Член 34, ал.1 от проектозакона гласи: „Забранява се адвокат да привлича клиенти чрез използването на посредници, самопредлагане, отнемане клиент на друг адвокат, учреждения, организации, търговци или техни служители.“

При условие, че тази разпоредба бъде включена в закона, всяка визитна картичка, дадена от адвокат на клиент или познат, би могла да се счита за самопредлагане. Ето защо терминът „самопредлагане“ трябва да отпадне или да му се даде легална дефиниция.

Според мен, макар и сравнително по-

ясен, изразът „*Отнемане клиент на друг адвокат*“ също се нуждае от законово определение.

VI. Предложение за евентуално изменение на разпоредбата на член 134, ал.1, т.б от проектозакона

„Чл.134. (1) Дисциплинарно нарушение е всяко виновно неизпълнение на задълженията, по този закон и етичния кодекс, на наредбите и решенията на Висшия адвокатски съвет и на решенията на адвокатските съвети, както и:

б. укриване на важни обстоятелства преди или по време на процедурата по прием и вписване в адвокатската колегия“

Логично би било следното изменение, на т.б: „*укриване на важни обстоятелства, имащи значение за придобиването и/или упражняването на адвокатската професия*“.

Доводът ми в тази насока е възможността от възникване на обстоятелства, възпрепятстващи упражняването на адвокатска професия и след момента на вписване в адвокатската колегия.

VII. Дисциплинарните наказания и липсата на дефиниция за „повторност“

Чл.135. (1) За допуснати дисциплинарни нарушения на адвоката се налагат следните наказания:

4. лишаване от право да упражнява адвокатска професия за срок от три до осемнадесет месеца;
5. лишаване за срок от пет години, **при повторно нарушение;**
6. лишаване завинаги от правото да упражнява адвокатска професия.“

При отсъствието на дефиниция, за това кога е налице „повторност“, повторност ще бъде налице до момента на реабилитиране на адвоката, за първото му дисциплинарно наказание. Дори за две маловажни дисциплинарни нарушения, извършени в рамките на 4 години, за първо-

то от когото е наложено, например порицание, адвокатът ще бъде лишен от право да упражнява адвокатска професия за срок от 5 години.

Реабилитацията за дисциплинарните наказания е възможна, според текста на чл.137, ал. 2, в случай, че осъденият адвокат, в течение на четири години от изтичане изтърпяването на наказанието, не е извършил друго дисциплинарно нарушение. Тази реабилитация не настъпва ex lege по силата на закона, а е хипотеза, чието осъществяване зависи от волята на членовете на Висшия дисциплинарен съд.

Този срок от четири години, е твърде дълъг, в сравнение със сходните разпоредби на КТ, визиращи дисциплинарната отговорност, които определят, че е налице повторност, когато дисциплинарните нарушения са извършени в рамките на една година. В тази връзка, би било целесъобразно, да се фиксира срок за „повторност“ с размер 1 (една) година. Реабилитацията, след изтичането на четири години, би трябвало да настъпва по силата на закона, поне що се отнася до маловажните нарушения.

Посоченото, в точка II, за реабилитацията важи с пълна сила и тук.

Ограничаването на правото на реабилитация за извършено дисциплинарно нарушение е несъвместимо с целите, обусловили налагането на дисциплинарното наказание.

С чл.135, ал.1, т.б, по индиректен начин, дисциплинарното наказание „*лишаване завинаги от правото да упражнява адвокатска професия*“ е приравнено на осъждане за тежко умишлено престъпление от общ характер, в частта, с която адвокатът завинаги се лишава от възможност да упражнява адвокатска професия. Този текст би трябвало да отпадне.

VIII. Немалко безпокойство предизвиква и разпоредбата на § 8 от Допълнителните разпоредби на проектозакона.

„§8.(1) На търговско дружество, ед-

ноличен търговец, сдружение с нестопанска цел или друго юридическо лице включително и чуждестранно лице, осъществяващо дейност в страната чрез клон, търговско представителство, място на стопанска дейност или по друг начин, които извършват адвокатска дейност по смисъла на този закон, се налага глоба в размер от 15 000 до 150 000 лева.

(2) При повторност на нарушението по предходната алинея имуществената санкция е от 50 000 до 500 000 лева.“

Разпоредбите на § 8 от ДР на проектозакона поставят под един знаменател юридическите лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ) и останалите юридически лица, като не отчитат спецификата им. Специфичното при ЮЛНЦ (изхождайки от разпоредбите на Закона за юридическите лица с нестопанска цел), което не позволява логическото и правното им приравняване с останалите юридически лица, може да се изрази в два момента:

1. ЮЛНЦ са нестопански субекти, т.е. тяхната дейност не е насочена към извличане на стопанска полза, изгода или дивиденти.

В този смисъл е неуместно те да се приравняват с търговски дружества и еднoлични търговци, които в съответствие с търговската си същност целят основно реализиране на търговска печалба.

2. ЮЛНЦ са два вида – работещи в частна полза и работещи в обществена полза.

ЮЛНЦ, работещи в частна полза, упражняват дейността си в полза на определени лица, но също не извличат стопански дивиденти от тази дейност. Такива ЮЛНЦ са например синдикатите. Ако текстът на § 8 от ДР се запази в този си вид, при даване на съвети относно трудовото законодателство и при процесуално представителство по трудови дела, което е една от идеите довели до създаването на синдикатите, КНСБ и КТ „Подкрепа“ например, ще трябва да търпят налагане на санкции.

В разглеждания аспект текстът на § 8 от ДР на Проектозакона влиза в колизия, освен с ЗЮЛНЦ, с ГПК и КТ.

Член 45 от КТ гласи:

„Синдикалните организации и техните подразделения имат право по искане на работниците и служителите да ги представляват като пълномощници пред съда. Те не могат да сключват спогодби, да признават искове, да се отказват, да оттеглят или намаляват исканията на работниците и служителите и да получават суми за сметка на представляваните лица, освен ако бъдат изрично упълномощени за това.“

Процесуалното представителство е институт на гражданското процесуално право, затова разпоредбата на чл.45 КТ трябва да се разглежда и тълкува във връзка с член 20-25 ГПК. А член 20, ал.2 ГПК изрично предвижда, че:

„Синдикалните организации и техните подразделения могат да представляват работниците и служителите.“

От друга страна, в много развити държави с утвърдени традиции в правото, изрично е дадена възможност, в определени случаи, неправителствени правозащитни организации да предявяват самостоятелно или съвместно с пряко засегнатите лица искове за възстановяване и/или компенсирание на нарушени права. Подобна възможност е предвидена във вече внесения в Народно събрание проект за закон за предотвратяване на дискриминацията, който неизбежно би се конфронтирал с разглежданата разпоредба от проектозакона за адвокатурата.

Юриспруденцията също отчита важното място на процесуалното представителство: *„Процесуалното представителство отговаря на важни практически нужди. То е наложено от необходимостта да се преодолеят трудностите, а понякога и невъзможността страните в един правен спор да се явят лично и да*

*защитат своите права поради недееспособност, правно незнание, физическа невъзможност и т.н.*¹

В една правова държава процесуалните гаранции за защита на правата на човека имат важно значение, като спазването им е издигнато в основно задължение на държавните органи.

ЮЛНЦ, работещи в обществена полза, използват имуществото си за дейност в полза на обществото, без да получават или разпределят печалба. Затова тяхната дейност по оказване на безплатна правна помощ не би следвало да се приравнява на адвокатска по смисъла на член 18, ал.1 от проектозакона и за тази дейност да търпят санкции.

Част от този проблем е и липсата на дефиниция за „адвокатска дейност“. Член 18 от проектозакона, не изяснява достатъчно прозрачно, коя дейност е адвокатска по смисъла на Закона за адвокатурата.

Вместо да се санкционира и ограничава, правозащитната дейност на организациите, работещи в обществена полза, би следвало законодателно да се насърчава. В българските условия липсата на държавни фондове за безплатна правна помощ, тясното приложно поле и неефективността на служебната процесуална защита създават остра социална необходимост от правна защита на цели обществени прослойки. В разглеждания аспект дейността на малобройните правозащитни организации с идеална цел служи на обществения интерес от защита на правата на човека, който е основен приоритет на правовата държава.

Правозащитната дейност на организациите, работещи в полза на обществото, следва да се разглежда и регламентира в контекста на конституционните

принципи, гарантиращи достъп до съд, адвокатска помощ и справедлив съдебен процес. Без да са в състояние да разрешат генерално проблемите, свързани с фактическия и ефективен достъп до съд, правозащитните организации дават шанс на немалко граждани да получат Право и справедливост от своята държава.

Ето защо считам, че при разглеждането на законопроекта би следвало да се даде приоритет на очертавания по-горе публичен интерес и на посочените конституционни принципи пред съсловния интерес на Адвокатурата, която по дефиниция служи на обществената нужда от законност и правосъдие.

Конституцията на Република България е въздигнала като върховно право сдружаването на гражданите, с цел защита на техните законни интереси. Оттук следва, че един чисто съсловен закон, уреждащ правата и задълженията на адвокатите, не може да дерогира право, предвидено и гарантирано от Гражданскопроцесуалния кодекс.

IX. §7 от Преходните и заключителни разпоредби на проектозакона предвижда създаването на нов член в НК, който инкриминира упражняването на адвокатска дейност, когато лицето не е вписано в единния адвокатски регистър. Въздигането в престъпление на това деяние налага, с още по-голяма сила, изготвяне от законодателя на правно прецизна дефиниция на понятието „адвокатска дейност“.

Балансът между обществения интерес от защита правата на човека, от една страна, правата и задълженията на адвокатското съсловие, от друга, и европейските стандарти в областта на законодателството, трябва да бъде постигнат и да намери адекватен израз в Закона за адвокатурата.

¹ Ж.Сталев, Българско гражданско процесуално право, ц.с., с.169-173

За презумпцията за невинност и рефлексията ѝ в решение на Гражданския съд, постановено по искове по ЗОДВПГ

авг. Милен Нейков

■ I. Конституция на Република България

Чл. 31... (3) Обвиняемият се смята за невинен до установяване на противното с влязла в сила присъда.

■ II. Европейска конвенция за правата на човека и основните свободи

Чл. 6. ... т. 2 Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, се счита за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона.

■ III. Наказателно-процесуален кодекс на Република България

Чл. 14. ... (2) Обвиняемият се счита невинен до завършване на наказателното производство с влязла в сила присъда, в която се установява противното.

Основният мотив за написването на настоящия текст е постановено от ПОС, като първа инстанция, съдебно решение по иск срещу Държавата – по ЗОДВПГ, ответници на който са РДВР-Пловдив и Прокуратурата на Република България;

За същността на Презумпцията за невинност.

Презумпцията за невинност се явява обективно правно предположение, което неизменно съпътства фигурата на обвиняемия до влизането на присъдата в сила, без да се влияе от предположение за виновност, до което биха могли да достигнат едни или други субекти на процеса.

Презумпцията за невинност е агресивна до всички участници в процеса, които вземат становище по виновността, в т.ч. и до прокурора. Но терминът Презумпция за невинност не отразява съвсем правилно същността на съответния институт в Наказателния процес. Исторически той е възникнал, за да отрече обратното предположение (Презумпция за Виновност), присъщо на следствения процес, върху която и основа трябва да се търси неговото значение. Обвиняемият може да се позове на Презумпцията за невинност без да е нужно да доказва каквото и да е факт. Според разбирането, залегнало в нашия НПК, Презумпцията за невинност на обвиняемия не означава предположение за невиновност, а безусловно указание на законодателя, че обвиняемият се счита невиновен (невинен), докато обвинението не бъде потвърдено по несъмнен начин от проверката, имаща място в процеса до влизане в сила на осъдителната присъда.

Не случайно разпоредбата на чл. 14, ал. 2 НПК формулира правилото в смисъл, че „обвиняемият се СЧИТА невинен“, а не – че неговата невинност се предполага. (Защото, ако използваното понятие от законодателя бе предполага, със същата мяра на увереност бихме могли да предположим и вината на обвиняемия, позволявайки се на статистиките на повдигнати обвинения и влезли в сила осъдителни присъди). Същото разбиране е намерило израз и в чл. 301, ал. 1 НПК, по силата на който присъдата може да бъде постановена само когато „обвинението е доказано по несъмнен начин“, а оправдателна-

та присъда не може да бъде постановена поради предполагаема невинност и да съдържа изрази, които поставят под съмнение невинността на оправдания (чл. 303, ал. 6). С чл. 14, ал. 2 и 301, ал. 2 НПК законодателят още по-отчетливо е изразил принципа за невинност на обвиняемия, като е уточнил, че обвиняемият се признава за виновен само при пълна и несъмнена доказаност на обвинението. *„Ако въпреки усилието и след изчерпването на всички процесуални средства, съмнението не се преодолее, и се оправдава не защото съмнението се тълкува в негова полза, а защото обвинението не е доказано несъмнено“* (р 299-75 I.) По този начин Презумпцията за невинност на обвиняемия се съчетава най-плътно с изискванията, които произтичат от началото на обективната истина.

По делото Минели, Европейският съд тълкува чл. 6, т. 2 от ЕКПЧОС в смисъл, че разпоредбата е нарушена, ако: едно съдебно решение по отношение на обвиняемия отразява мнение, че той е виновен, без преди това вината му да е доказана в съответствие със закона и особено ако лицето не е имало възможност да упражни правото си на защита.

За такова нарушение са достатъчни дори доводи, които само предполагат, че лицето е виново. Презумпцията може да бъде нарушена не само от съда, а и от други държавни органи, включително и от законодателя. Най-важният аспект за Презумпцията за невинност е свързан с основаването на осъдителната присъда. Той е много тясно свързан с изискването за безпристрастност на съда. Съдът трябва да предполага невинността на обвиняемия без никакво предубеждение и може да го осъди само на основата на доказателства, събрани по време на процеса, които на свой ред трябва да бъдат „правомерни“ доказателства, признати като такива от закона. Европейският съд ясно е формулирал същността на това

изискване по следния начин:

Чл. 6, т. 2 от ЕКПЧ съдържа принципа на презумпцията за невинност. Той изисква членовете на съдебния състав да не пристъпват към изпълнението на задълженията си с предварителната нагласа, че обвиняемият е извършил престъплението, в което е обвинен; доказателствената тежест пада върху прокуратурата и всяко съмнение трябва да бъде в полза на обвиняемия. Също така следва, че прокуратурата трябва да уведоми обвиняемия за делото, което ще бъде заведено срещу него, за да може той нагледно да подготви и представи защитата си; тя трябва да представи срещу него и достатъчно доказателства, за да бъде осъден.

В конкретния случай всичко това е направено от Пловдивския военен съд. Срещу В. Д. е повдигнато обвинение за извършване на тежко умишлено престъпление, налице са 39 денонощия задържане под стража като мярка за неотклонение и отстраняване от длъжност, както и 28 месеца процес в двете му фази – досъдебна и съдебна. Финалният акт на съда – Присъда, с която В. Д. се признава за НЕВИНОВЕН. Присъдата не е протестирана и е влязла в законна сила.

За В.Д. е налице основание за репарирание на имуществените и неимуществените щети, които е претърпял. Ответници: РДВР-Пловдив и Прокуратурата на Р. България.

По-надолу следват части от въззивната жалба срещу решението на първоинстанционния съд, както и части от самото първоинстанционно решение:

„На основание чл. 196 и следващите от ГПК обжалваме посоченото по-горе решение като неправилно и затова порочно.

В решението¹ на ПОС е посочено:

¹. Тук, макар и под линия, не можем да не отбележим факта, че последното по делото съдебно заседание, на което то беше обявено

„Макар и определено доминиран от цивилистичен начин на мислене, то настоящият състав на съда намира, че правопораждащият юридически факт, даващ възможност да бъде упражнено правото на задържане по отношение на заподозряно лице е самият факт на извършено престъпление. При това касае се до тежко престъпление от общ характер – подкуп, като същото е извършено от служител на полицията“

Очевидно е, че декларативният израз на ПОС **„определено доминиран от цивилистичен начин на мислене“**, е без иманентна и релевантна природа, кореспондираща със смисъла на изразеното от ПОС, тъй като, видно от атакуваното решение, малко по-году конкретният първоинстанционен състав заключава: **„че правопораждащият юридически факт, даващ възможност да бъде упражнено правото на задържане по отношение на заподозряно лице е самият факт на извършено престъпление“**. Дълбока и неразрешима загадка за нас си остава откъде ПОС, определено доминиран от цивилистичен начин на мислене, достига до пеналистичния извод, **че извършеното престъпление е факт**, и то при наличието на присъда,

за решаване, бе на 25.06.2001 г. Решението е постановено на 25.03.2002 година (обявено на 01.04.2002 г.) – една проста аритметика ще ни посочи, че това се е случило точно на деветия месец – или иначе казано в срок, надхвърлящ точно 8 (осем) пъти максимално установения в чл. 190 ГПК 30 дневен срок, в рамките на който е следвало да се осъществи постановяване на съдебното решение.

² Четейки и разсъждавайки върху атакуваното решение на ПОС не може да не открием определени реминисценци със следното: Забраната на закона в смисъл, че присъдата не може да почива на предположения, се отнася както до осъдителната, така и до оправдателната присъда. Презумпцията и в двете направления води до необоснованост на присъдата. (р 309-77-II). Трети вид присъда няма. И версията „Освободителна присъда“, на която състъпник от миналото беше Д. Михайлов, не съществува. Известен е приетият през 1930 година Итали-

в която В. Д. е признат за невинен?²

По-нататък, ПОС продължава: **„В конкретния случай мярката за неотклонение не е отменена поради липса на законно основание, а същата е изменена с постановление от 13.11.1997 г. на Зам. военно-окръжен прокурор и срещу обвиняемия е определена по-лека мярка за неотклонение „подписка“. Мотивът за изменението е конкретно посочен, а именно, съобразено е, че по следственото дело са извършени вече необходимите следствени действия, същото е пред приключване. Основното обаче е преценката, че към момента на изменението на мярката в по-лека не е съществувала вече опасността обвиняемият В. Д. да осуети разкриването на обективната истина по делото, респ. да се укрие или извърши друго престъпление.“**

Видно от оправдателната присъда на В. Д., задължителна по силата на чл. 222 от ГПК за ПОС е, че В. Д. е НЕВИНЕН. Това е обективната истина – влязлата в сила оправдателна присъда на ПВС. Така че, ново недоумение за нас будят последващите съждения на ПОС: **„Основното обаче е преценката, че към момента на изменението на мярката в по-лека**

ански НПК, под който стои подписа на Мусолини, в който кодекс е предвидена възможността подсъдимият да се оправдае не защото е невинен, а защото липсват достатъчно доказателства за неговата виновност, която не се изключва напълно. Но така присъдата, съдържаща в себе си „формулата на съмнението,“ оставя забиваги подозрението за наличието на евентуална недоказана виновност, от която подсъдимият никога не може да се освободи. Тя тегне като дамоклев меч до края на дните на онзи, в чиято присъда е била вписана „формулата на съмнението“. Вероятно трябва деликатно да напомним на първоинстанционния съд за наличието на „презумпция за невинност“, институт който присъства в НПК на всички европейски държави и забравата или игнорирането на който, води до регенериране на рецидивни на мислене, интерпретиране и действия от време, което би трябвало да е отминало безвъзвратно.

не е съществувала вече опасността обвиняемият В. Д. да осуети разкриването на обективната истина по делото, респ. да се укрие или извърши друго престъпление.“

Тъй както вече споменахме, обективната истина е, че В. Д. е невинен по повдигнатото обвинение. Но по аргумент от извода на ПОС – единствената опасност, която е имало, ако е бил освободен преди да изтекат 39 дни задържане под стража – е била той да осуети разкриването и доказването на своята невинност – един фактически и правен абсурд, лишен от здрава логика.

Но тези явни противоречия и лишени от формално-логична последователност съждения не пречат на хода на логиката на ПОС, който безпрепятствено достига до извода:

„Крайният извод е, че взетата мярка за неотклонение „задържане под стража“ за времето от 9.X.97 г. до 13.11.1997 г. не е отменена поради липса на законно основание към момента на първоначалното ѝ постановяване.“

Единственото законно основание, което превръща всички действия на Прокуратурата, и най-вече задържането на В. Д., включително и като мярка за неотклонение, (хипотезата на чл. 2 ал.1 от ЗОДВПГ) в действия-репреси, е финалният акт на ПВС – Присъда, с която В. Д. е признат за невинен – осъществяваща, иначе траещата по време на целия наказателен процес, според НПК на РБ, КРБ и ЕКПЧОС, презумпция за невинност. Очевидно, воден от извънредни пеналистични настроения, ПОС приема за необходими и дължими всички репресиращи действия-мерки за процесуална принуда, които Военна прокуратура – Пловдив е осъществила срещу В. Д., за да достигне до обективната истина – Присъдата потвърждаваща невинността му.

По-нататък, конкретният граждански състав на ПОС в решението си, провеждайки вероятно ново наказателно (въззивно???) разследване – по докумен-

ти – и верен на пеналистичния си АСН (актуален сетивен наглед), проявява въображение, достигащо до индустриални епитети, познати ни от една, все още недостатъчно потънала в забрава идеология, чиято негативистична природа е осезаема. Подобна метафорика, сама по себе си, отстои на обозримо разстояние от самостоятелно основание за предявяване на иск:

„Мярката е изменена в по-лека такава „подписка“ защото е отчетено, че след като вече са извършени всички допустими следствени действия и следственото дело е пред приключването вече е намаляла опасността обвиняемият да предприеме действия, насочени към осуетяване на разкриването на обективната истина. Към 9.X 1997 когато е определена точно тази мярка за неотклонение - опасността от такова поведение на обвиняемия В. Д. е била напълно реална. Доказателство за което е и изфабрикуваната макар и с голямо закъснение от В. Д. версия, че на три пъти е продавал на св. Сангов медни отпадъци“

Ако ПОС бе подходил последователно в издирването на доказателства за тази си теза, би открил, че още в приложеното на стр. 13 от военно-следственото дело, първо, начално, саморъчно, писмено обяснение, дадено от В. Д. пред органите на РДВР-Пловдив, заявява, че сумата от 50 лева му е дължима от Сангов като цена за предадените му цветни метали (датата е 06.10.1997 г. – момента на снемане на обяснения от органите на РДВР-Пловдив и задържането му под стража). Факт, който впоследствие е установен и от двамата свидетели. Ето защо считаме, че фразата от атакуваното от нас решение на ПОС „изфабрикуваната макар и с голямо закъснение версия на В. Д.“ не е в съзвучие с авторитета на фигурата на правораздаващия орган.

Позволяваме си да споделим мнение, че много по-полезно за ПОС би било, вме-

сто да разгръща и чете по недопустим начин страниците от едно приключило наказателно производство с влязла в сила оправдателна присъда, е да си припомни връзката между две неща, познати ни като общоизвестни още от школската скамейка: А и Б:

А.) Наличието на „презумпция за невинност“ – „НПК на РБ: чл. 14. (2) Обвиненият се счита невинен до завършване на наказателното производство с влязла в сила присъда, в която се установява противното.“

Б.) Наличието на влязла в сила Присъда на ПВС (№148-1999 г.), с която подсъдимият В. Д., обвинен в тежко умишлено престъпление, е признат за невинен.

Считам, че силогизма, до който горните две точки (А и Б) водят, не е натоварен с каквато и да е сложност и за постигане на смисъла му не се изисква извънредно усилие и той е: **влезе ли в сила оправдателната присъда по отношение на лице, което и до този момент се е считало за невинно по презумпция, то всички действия, осъществени като мерки за принуда – задържане под стража, основано на прокурорско постановление, отстраняване от длъжност, основано на заповед на административния началник – са били извършени срещу невинно лице, което е пострадало неоправдано и неоснователно от това, че насилствено, против волята му, е било задължено да пребивава 39 денонощия в килия от арестното помещение на ОСС-Пловдив при „УНИЖЕНИЯ и изтърпяване на КРАЙНО НЕБЛАГОПРИЯТНИТЕ УСЛОВИЯ, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ**

МЯРКАТА ЗА НЕОТКЛОНЕНИЕ“ — извод, до който правилно ПОС е достигнал обсъждайки, но за наше съжаление отхвърляйки като неоснователен, иска.

Основното съждение, до което достигахме, четейки решението на конкретния граждански състав на ПОС по посоченото дело, е крайното усърдие на последния да се противопостави на правото на иск по ЗОДВПГ, чрез:

1. Постановяване на съдебно решение с деветмесечно закъснение;
2. Игнориране института на презумпцията за невинност и контекстуално внушение за наличието на институт за Презумпцията за виновност при наказателно обвинение;
3. Реципиране репресивните действия на прокуратурата като абсолютно законосъобразни, сякаш конкретният граждански състав на ПОС действа като въззивна инстанция в наказателно производство.
4. Надхвърляйки границите на своята компетентност признавайки, че извършеното престъпление е факт, при наличие на влязла в сила оправдателна присъда.
5. Използване епитети в съдебното си решение, засягащи самостоятелно достойнството на ищца и недопустими за фигурата на правораздаващия орган.

Ако Правото е *изкуство* за справедливото и добротото, то бихме могли да се запитаме за името на музата, вдъхновявала написването на подобно съдебно решение?

Ignorantia iudicis est calamitas innocentis.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- „Учебник по наказателен процес“ – Стефан Павлов,
„Европейска конвенция за правата на човека“ – теория и практика. Г. Й. Х. Ван Дайк.
„Присъдата – същност и постановяване“, „Латинска Юрическа Фразеология“.

Един частен случай на търсене на отговорност на държавата за вреди, причинени на граждани, поради бездействие на административен орган

Адвокат Снежана Стефанова

■ Инцидентът

На 29 май 2000г., лек автомобил „Ситроен“ навлиза в противоположната лента на движението по пътя с. Бяня – гр. Карлово и се удря в крайпътно дърво. Екип на „Бърза помощ“ пристига на местопроизшествието след около половин час и транспортира шофьора на катастрофиралата кола – адвокат Марияна Тодорова, в карловската болница, където тя умира от травми си в 18 часа¹.

Около 17.50 ч., на същия ден, дежурните в КАТ полицаи от РПУ – гр. Карлово гладни сержанти Ботьо Ботев и Павел Чонов получават сигнал за настъпило пътно-транспортно произшествие на път 64 в района между с. Бяня и гр. Карлово и че към мястото на инцидента е изпратен екип на „Бърза помощ“.

Първоначално дежурните по КАТ полицаи са отишли в Районна болница – гр. Карлово, където са изчакали линейката с пострадалата, за да се осведомят за състоянието ѝ.

Едва след това те са заминали за самото място на произшествието, където констатирани, че лек автомобил „Ситроен“ с ДК № ВР 7995 К, собственост на пострадалата, е навлязъл в лявата лента, по посока на движението и се е ударил в крайпътно дърво.

След това, приемайки *a priori*, че от-

говорността за настъпилото ПТП е изцяло на пострадалата, полицаите не извършват задължителните за подобни случаи действия: не съобщават на следствено-оперативната група, която има задължението да извърши оглед на тежкото ПТП и да състави скици и фотоалбум, не отцепват района, не търсят евентуални свидетели на произшествието.

Цитираните „действия“ на дежурните от КАТ, както и заключенията, които са направили, посещавайки местопроизшествието, са хронологично описани от тях в докладни записки, съставени три месеца след инцидента. Те съставляват и единственото „доказателство“, събрано по следственото дело, образувано по повод на настъпилото пътно-транспортно произшествие със смъртен случай.

На базата на събраните по следственото дело „доказателства“, Районна прокуратура – Карлово заключава, че вината за настъпилото пътно-транспортно произшествие е изцяло на пострадалата – Марияна Тодорова и прекратява наказателното производство, поради липса на престъпление.

■ Процесът

На 26 октомври 2001г., родителите на Марияна Тодорова подават иск пред Карловски районен съд, с правно основание чл.1, ал.2 от Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на

¹ Частът на настъпване на смъртта е посочен в смъртния акт.

граждани, във връзка с чл.6§, и чл.2 от Европейската Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, във връзка с чл.7 от Конституцията на Република България срещу РДВР – Пловдив. Ищците твърдят, че в следствие незаконосъобразното бездействие на дежурните полицаи, е преклудирана възможността за събиране на доказателства, извършване на пълно, всестранно и обективно разследване на настъпилото тежко ПТП. Вследствие това, са сведени до минимум шансовете на ищците да узнаят вероятната причина за гибелта на дъщеря им.

След многократно отлагане на делото, поради нередовно призоваване на ответника, на 7 декември 2002г. съдът обявява същото за решаване.

■ Решението

На 31 януари 2002г. Карловски районен съд постановява решение, с което постановява следното²:

„След преценка на доказателствата по делото заедно и поотделно и във връзка с изложените становища, съдът намира за установено следното от фактическа страна:

Ищците са родители на починалата в резултат на ПТП Мариана Тодорова. Видно от представеният акт за смърт, същата е починала на 29.05.2000г. В 18 часа. Представени са два броя фишове за медицинско обслужване и извлечение от медицинския дневник от Районна болница – гр. Карлово, където е починала пострадалата. Приложено е и сл. д. №848/2000 г. От представената от ответника служебна бележка се установява, че служителите на ответника, които са отишли на местопроизшествието, са утвърдени като дознатели със заповед на министъра на ВР. Разпитаният по делото свидетел на ищците установява, че

връзката между ищците и починалата им дъщеря е била много тясна и смъртта и същите са преживели много тежко, като болката от загубата се увеличавала от факта, че в резултат на бездействието на служителите на ответника същите не знаят истината за станалото нещастие и чия е вината за това. Ищците страдали от факта, че никой не е обърнал внимание на станалото ПТП, не са направени огледи и други следствени действия, каквито се правели дори и за „счупване на прозорец“. Свидетелите на ответната страна заявиха, че са получили сигнал за ПТП и като дежурни на смяна по КАТ са отишли първо в болницата и са изчакали линейката да разберат състоянието на пострадалата. След като са разбрали, че е жива, са отишли на местопроизшествието, където са констатирани от свидетелите, които са намерили автомобила и са извадили пострадалата, от следите по пътя, и направеният неформален оглед на местопроизшествието, че в автомобила е била само пострадалата, няма други лица. Заявяват, че не са направили огледи, снимки, скици на произшествието, тъй като преценили, че няма основания за това, за образуване на дознание. След като се върнали от местопроизшествието получили сигнал, че пострадалата е починала и тогава уведомили дежурния следовател, който отказал да отиде на местопроизшествието, тъй като не била запазена обстановката и е пострадало само едно лице. На следващия ден според показанията на свидетелят Николов, е назначена само експертиза от следовател Николова, без да е образувано следствено дело. Свидетелите Гаргов и Пачалиев заявяват, че са били спрени на пътя от лица, които са им казали, че има блъсната кола. След което те са отишли при колата, която е минала през другото платно и е излязла извън него, намерили пострадалата, която била сама, извадили я от автомобила и се обадили на КАТ и Бърза помощ. Тогава заявяват, че пост-

² Решението се публикува със съкращения.

радалата е била жива.

С оглед установената фактическа обстановка, съдът счита за установено от правна страна следното:

Относно искането на ответника и РП за прекратяване на делото поради недопустимост, поради факта, че ищците нямат право да претендират неимуществени вреди, съдът се е произнесъл с определение. Относно искането за прекратяване поради факта, че служителите на ответника са били назначени за дознатели и не влизат в хипотезите на чл.2 от специалния закон, съдът счита това становище за неоснователно, тъй като сме пред хипотезата на чл.1 ал.2 от закона, а не чл.2, както твърдят ответника и РП. В случая се претендират неимуществени вреди, поради бездействие на органи или длъжностни лица на държавата. Ответникът безспорно е орган на държавата и при незаконосъобразно действие или бездействие следва да отговаря по реда на специалния закон. Фактът, че служителите на ответника, които са били на местопроизшествието, са назначени за дознатели, не променя фактическата обстановка. Същите са действали като дежурни по КАТ в деня на произшествието и са отишли там именно като такива и фактът, че имат право да образуват дознание и да извършват действия по него не променя техните задължения като дежурни по КАТ. Това се потвърждава и от актовете, с които същите се произнасят, а именно докладни записки, каквато е приложена и по делото.

Съдът счита иска за основателен и по същество. Отговорността по специалния закон е обективна и безвиновна и по делото не следва да се изследва въпросът за вината при незаконосъобразни действия или бездействия на органи и длъжностни лица на държавата. Следва да се установи само дали е налице такова незаконосъобразно действие или бездействие. Установи се, че служителите на ответника не са извършили никакви действия на место-

произшествието – не са направили писмено оформен оглед, скици, протоколи, фотоалбум. Това се установи от показанията на самите служители, които заявиха, че са направили неформален оглед и са преценили, че не следва да се извършват каквито и да било действия, тъй като пострадалата била сама в автомобила и нямало следи, от които да се направи извод, че има друго пострадало лице или вина на друго лице за катастрофата. Фактът, че не са извършвани никакви действия по запазване и протоколиране на местопроизшествието се установява и от писмото от следовател Николова с №159/2001г., която заявява, че не са проведени никакви следствени действия, поради извършени съществени пропуски от сружителите на РПУ-Карлово, които не са направили фотоалбум, оглед, черз които да се установят причините за ПТП-то и евентуали извършители на деяние по 343 НК. Нуждата от оглед, фотоалбум, скица на местопроизшествието в случая са били наложителни още повече с оглед обстоятелството, че няма очевидци на станалото произшествие, от които да се вземат евентуално данни за това при какви обстоятелства е станало, имало ли е и други лица, освен пострадалата, чия е вината за ПТП-то. Същите са били длъжни и да запазят следите от местопроизшествието. Напротив, без извършване на каквито и да било формални действия, се заключава, че пострадалата поради несъобразена скорост сама е допуснала транспортното произшествие и същата е счтена за виновна от служителите на ответника, надвишавайки компетентността и правомощията си. (Докладна записка от 07.08.2000г.) Изводът на служителите за вината на пострадалата за станалото ПТП поради несъобразена скорост може да се направи след събиране на доказателства, въз основа на направено пълно и всестранно разследване, почиващо върху извършени процесуални действия-оглед, разпит на очевидци, техническа ек-

спертиза. Ииците твърдят и факта, че е извършено мародерство над трупа на дъщеря им, което обаче също не може да се устанви и същите не могат да докажат твърдението си и да получат право на справедливо разследване и процес по този въпрос, отново поради неизпълнение на задълженията, които имат служителите на ответника. Поради казаното, съдът счита, че служителите на ответника са причинили претендираните от ииците вреди, поради незаконното си бездействие при изпълнение на административната си дейност. Съдът счита, че и размера на претендираните вреди е доказан. Установи се от показанията на свидетелят на ииците, че болката от загубата на дъщеря им е многократно увеличена от факта, че същите не са в състояние да установят причината за станалото нещастие и от факта, че дъщеря им е посочена като виновна за станалото произшествие. Предвид близката роднинска връзка между ииците и починалата и изключителната им привързаност, съдът счита, че претендираният размер на вредите е доказан.

...“

Решението на Районен съд – Карлово е обжалвано пред Пловдивски окръжен съд. Тепърва, по-висшите на Карловски районен съд съдилища, ще преценяват и решават дали решението на първоинстанционния съд е правилно и законосъобразно.

Факт е, че рядко в българската съдебна практика се стига до осъдителни решения по ЗОДВПГ. Наистина, ЗОДВПГ, приет през 1988г., въпреки претърпените изменения впоследствие, е доста архаичен и не отговоря на новите обществени отношения. Цитираното обаче решение на Карловския районен съд показва, че дори и в сегашния си вид ЗОДВПГ може да бъде ефективно вътрешноправно средство за търсене на отговорност на държавата за вреди, без да се търси защита от международни правозащитни институции. За да се постигне това, българските магистрати следва да преодолеят тоталитарната нагласа на държавни служители и да разглеждат поставените пред тях казуси, през призмата на независимост и безпристрастност.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Проектзаконът за адвокатурата и правният статус на адвокатите и помощник-адвокатите.

Галин Андонов..... 1

За презумпцията за невинност и рефлексията ѝ в решение на Гражданския съд, постановено по иски по ЗОДВПГ

Адвокат Милен Нейков 7

Един частен случай на търсене на отговорност на държавата за вреди, причинени на граждани, поради бездействие на административен орган

Адвокат Снежана Стефанова 12

© Издание на Асоциация за европейска интеграция и права на човека – Пловдив

Редакционен екип:

адвокат Емилия Недева
адвокат Михаил Екимджиев

Превод от английски:

адвокат Снежана Стефанова